

V Zakotju

Pridobljeno iz Wikivira, dne 07/18/18

V Zakotju
Povest po zapiskih vaške kronike
Jožef Urbanija

Konec povesti manjka, saj na dlibu manjka večina strani 37. številke.

Izdano pod vzdevkom Soteščan.

Izdano: Domovina, 1928

Viri: št. [33](#), [34](#), [35](#), [36](#), [37](#)

To delo je v **javni lasti**, ker so avtorske pravice potekle.

Dovoljenje: Po [Zakonu o avtorskih in sorodnih pravicah](#) (59. člen) trajajo avtorske pravice še 70 let po avtorjevi smrti.

 Za anonimna in psevdonimna dela (kadar ni mogoče nedvoumno ugotoviti avtorja) trajajo 70 let po zakoniti objavi dela (61. člen).

Stopnja obdelave: To besedilo je v celoti pregledano, vendar se v njem še najdejo posamezne napake.

Izvozi v formatu:

Vasica z naslovnim imenom leži na zaprtem kraju valovite Peške doline, tam, kjer prehaja v bregovito senožet. Petero hišic z lesenimi gospodarskimi poslopji je raztresenih po senčnem kotu; nobenega ni postavila umetniška roka, kar spričujejo debeli, površno obtesani hlodi v izbočenih stenah in tramovi v temnih, zakajenih ostrešjih. Ker je ta vas najbolj oddaljena od trga in njeno ležišče še nekoliko dvignjeno nad dolino, ji dolinci odrekajo svojo ravninsko pravico ter imenujejo njene prebivalce hribovce. Ti pa so kljub temu ponosni na svoj kotichek, na ozko, belo cesto, vodečo med hišami, in na potoček, ki šumi za vasjo v ozki, z grmovjem obraščeni strugi. Skromni so ti ljudje in preprosti v nekih ozirih, sicer pa so vsi do zadnjega neke vrste čudaki.

Kakor se sučejo planeti okrog solnca, ki jim daje življenje, tako je bil Kotar, premožen posestnik v Zakotju, središče, krog katerega se je sukalo mlado in staro. Mož, ki se je med hojo zibal na vse štiri strani sveta, je skrival v sebi posebno naravo: včasih je bil zabaven in dovtipen kakor godec na kmetskem ženitovanju. Takrat bi za pohvalno besedo odstopil polovico premoženja. Ob najmanjši jezi pa se mu je široko čelo nabralo v gube, polastila se ga je čemernost in tedaj so se mu robate besede vsipale iz ust. Glas mu je bil grmeč in z rokama, ki sta se mu ob govorjenju pestili, je otepal okoli sebe. Večkrat je med rohnenjem čudovito poskočil, da se mu je pod nogami stresla zemlja in tedaj je z visokim glasom ponovil svoj »ja, no, ja«, ki ga je dostavil vsaki drugi ali tretji besedi.

Jaka, tako je bilo Kotarju ime, je bil močan kakor hrast. Z lahkoto je ustavil voz, naložen s senom, kadar se mu je sprožil na bregoviti senožeti. Debla in hlode, katera so drugi vozili z živino, je vlačil sam, in bremena, ki so jih drugi komaj privzdignili, je mogel nositi ure

hoda. Enkrat se je bil nanj zvrnil voz, naložen s senom. Sosedje, opazivši nesrečo, niso bili kos, da bi ga bili dvignili le nekoliko od tal. Zmedeno so tekali okrog voza, poskušali zdaj spredaj, zdaj na zadnjem koncu. Jaka je nekaj časa mirno čakal rešitve, ko pa se je naveličal trpeti, je grozovito zarenčal, voz je zaškripal in Jaka je prilezel izpod njega.

Kljub železni telesni moči je bil Jaka v nekaterih ozirih pravcat strahopetec. Ker je bil silno razburljiv, ni mogel vselej krotiti jezika, zato tudi ni bil izbirčen v besedah, ki so žalile in dražile. Ugnati ga, ni bila težka stvar. Samo s tožbo mu je bilo treba zapretiti in postal je krotek kakor jagnje. Vrhu tega je bil še pripravljen, plačati kaj v zadoščenje, da je pomiril nasprotnika ter se izognil sodišču.

Kotar ni bil oženjen. Gospodinjala mu je postarna ženica, živeča od mladosti pri njegovi hiši, poleti pa si je pomagal z najemniki. Vstajal je prvi v vasi in zadnji se je podajal k počitku, čez dan pa je delal kakor živina. Le opoldne si je včasih nekoliko oddahnil in tedaj je sedel na klopi pod staro češnjo in gledal v oblake. Če so se podili po severu, je zadovoljno pokimal, češ: lepo vreme bo. Nasprotno pa se mu je gubančilo čelo, kadar so megle prihajale od juga, ki obeta dež. Zoprno mu je bilo deževno vreme, ob katerem je skozi odprto okno gledal na cesto, vodečo mimo hiše. Zdaj pa zdaj je nagovoril kakega tujca ali domačina, in kogar je ustavil, se je moral zaplesti v pogovor. Tako je prišel Jaka najčesejše do vsakdanjih novic, zakaj silna in nenasičena je bila njegova radovednost.

Z dvema osebama v vasi pa Kotar ni občeval. To sta bila sosed Šimen in kočarica Meta, tako zvana Pogačica. S Šimnom sta bila sprta od zadnje pravde, s katero je ta izgubil pot po Kotarjevi senožeti. Stroške, katere sta sicer čutila oba, bi bil Šimen že še prenesel, a pozabiti ni mogel zvitosti, s katero ga je Kotar pred celo dolino osramotil. Zgodilo se je to-le:

Nekaj tednov po oni nesrečni pravdi sta hodila Kotar in njegov sosed Roglič s sejma. V sladkem razpoloženju – bila sta nekoliko vinjena in prijateljstvo ju je vezalo, saj je bil Roglič pri omenjeni razpravi Kotarju najbolj veljavna priča – sta opazila, da jo prav za njima briše Šimen.

»Natrkan je videti«, je izpregovoril Roglič, ko se je ozrl nazaj.

»Zalezuje naju«, se je raztogotil Kotar. »Besede lovi in načrte kuje za novo pravdo. Ja, no, ja.« – Poskočil je z vso težo svojega orjaškega telesa ter je z rokama zamahnil po zraku.

»Ta mrcina! Povsod hoče uveljaviti svojo voljo«, je razlagal Roglič. »Veš, kaj, Jaka,« je povzel važno, »ozdraviva ga enkrat te bolezni.«

»Kako?« je Kotar vprašalno pogledal Rogliča. Začutil je v sebi vso nezmožnost, napraviti kak pameten načrt, pa tudi nevarno se mu je zdelo poskušati, kar bi ga lahko onesrečilo.

»Veš kaj,« je iztuhtal Roglič, »podtakniva mu denar. Kar se bo zgodilo, prepustiva

slučaju.«

»Ne razumem te«, je pokašljaj v zadregi Jaka, napenjajoč ves svoj razum, da bi uganil njegove misli.

»Sezi v telovnik po denarnico, ogleduj jo ter se delaj, kakor da šteješ denar«, ga je učil Roglič. »Medtem pa spusti na tla kak bankovec, pazi, da ga veter ne zanese v travo, ker potem bi bil najin trud zaman. Jaz pa stopim za grmovje in pazim na Šimna.« – Odstranil se je s škodoželjnim nasmehom in že je stal za grmom, razmikal veje, da je videl na cesto.

Kotar je izpolnil, kar mu je ukazal Roglič. Potegnil je iz žepa rejeno denarnico, ki jo je nalašč odpiral in zapiral; slednjič mu je izfrčal iz nje 50kronski bankovec, ki je, zavrtivši se parkrat po zraku, obležal pred Šimnom na cesti. Ta si je mislil: »Kotarja peče vest; žal mu je stroškov, ki sem jih moral trpeti, ter mi jih na ta način želi olajšati.« Sklonil se je, pobral denar ter ga je nekako skrivej vtaknil v žep. Roglič pa je za grmom zadovoljno tlesknil z jezikom, dosegel je svoj namen.

»Imava ga, hi, hi, hi«, se je smejal na vsa usta, ko je dohitel Kotarja.

»In kaj bo zdaj?« se je tresel Kotar v skrbeh za svoj denar.

»Denar si izgubil«, se mu je rogal Roglič. »Pa se ne boj; nazaj ga dobiš, in Šimen bo ozdravljen. Mir bomo imeli pred njim, ker prepričan sem, da ne poskusi več nobene pravde. In pomisli, najina zasluga bo, če se to zgodi.«

»Ja, no, ja«, mu je pritrdil Kotar ob razstanku in Roglič jo je zadovoljno smejoč se, brisal proti domu.

Kotarja je vsa stvar le nekoliko skrbela. Dospevši domov mu je bila prva pot v hlev, kjer ga je ob polnih jaslih čakala njegova družina: rejene krave, teleta in pitana voliča. V zadnja je bil Kotar kar zaljubljen in ponosen je bil, ker jima ni bilo enakih v okolici. Njima je prvima potožil skrbi, ki se jih je našel med potjo, in ko sta ga voliča nekam sočutno pogledala, ga je prevzela še večja bojazen.

Po vasi se je še tisti večer raznesla govorica, da je Kotar na poti s sejma izgubil denar. Roglič je nestrpno čakal izida svoje nakane. Poslal je do Šimna moža z vprašanjem, ali je našel denar. Šimen je v dobri veri, da ga nihče ni videl, stvar odločno zanikal, ne vedoč, da se je ujel v nastavljeno past.

Lakomni sosed je imel drugi dan opraviti z orožnikom. Tudi njemu je svoje dejanje trdovratno tajil, dokler ga ni opozoril, da ima grmovje oči in ušesa ter vidi in sliši, kar se godi na cesti.

»Ali me je kdo videl?« je vprašal Šimen ošabno, toda vidno v zadregi.

»Pri sodišču boste izvedeli«, se mu je glasil odgovor.

»Pri sodišču?« se je ustrašil Šimen. »In zaradi tistega papirja?«

Molče je odprl orožnik usnjato torbico, vzел svinčnik in papir, na katerega je zapisal nekaj besed, na kar je spravil omenjeni list. Že je držal za kljuko hišnih vrat, hoteč oditi.

»Gospod,« je pokašljeval Šimen, »ali me je res nekdo videl?«

»Zvedeli boste«, je odvrnil na kratko orožnik ter se je ustavil pred vratmi. »Postranska stvar je, če vas je kdo videl, poglavitno je, ako ste našli denar.«

»Nekaj je ležalo na cesti.«

»Pa ste pobrali?«

»Da nisem jaz, bi bil kdo drugi.« To izrekši je odprl Šimen denarnico ter je pomolil orožniku stlačen 50kronski bankovec.

»Ta je moška«, ga je pohvalil orožnik, na kar je zapustil sobo.

»Gospod,« mu je sledil usiljivo Šimen, »ali me boste zdaj tudi še ovadili?«

»Čemu? Stvar je končana«, ga je pomiril orožnik.

Nerodno se je odkril Šimen odhajajočemu orožniku. Smeh se mu je zibal navidez okrog usten, v srcu pa mu je kipela jeza, izlivajoča se na orožnika in na tistega, ki ga je bil izpazil v grmovju.

Kotar je še tisti dan prejel po orožniku svoj »izgubljeni« denar in hipoma je izvedela vsa vas, kdo ga je našel ter si ga hotel prilastiti.

Bolj kot vse izgubljene pravde je potrl Šimna ta dogodek. Strast do tožarenja ga je naenkrat minila in šaljivi Roglič je na hruško ob poti obesil nekaj beli zastavi podobnega, v znamenje, da je ponižan ošabnik in poražen njegov največji nasprotnik. Šimnu se je razvnel še hujši srd, ki je razpihaval žerjavico njegovega sovraštva ter ga je razvnemal k maščevanju.

Kakor smo že omenili, je imel Kotar še drugega sovražnika, v osebi Pogačice, vaške kočarice. Že misel nanjo mu je bila neprijetna in kadar jo je videl mrmrajočo in s kletvijo na ustih prihajati po vasi, tedaj se ji je izognil s poti. Njena težavna hoja, ki jo je povzročala njena desna noga, mu je zbužala nevesele spomine in tem so se pridružili še očitki, da ji je ravno on zakrivil bedno starost. To očitanje bi mu bilo mučno in neprijetno, da ga ni večkrat pomirila zavest, da je bila Pogačici njena nesreča zaslužena

kazen.

Živo so mu bili v spominu tisti časi – letnico tistega leta je bil pozabil – ko je kupil na sejmu v Tlašnici tistega sivega vola, ki ga je občudovala vsa dolina. Nekako v jeseni je moralo biti: običajna bira za cerkovnika in organista se je oznanila in žita je moral pripraviti dobro in potreseno mero za oba. S ključem v žepu in z mernikom v roki je stopal v prvem večernem mraku navzgor po senožeti, kjer je nekoliko v bregu ob kozolcu stala njegova kašča, leseni hram, kamor je spravljal žito, sadje in druge pridelke. Kakih deset korakov od kašče ga je srečala Pogačica, noseča na rami težko vrečo. Takrat že ni bila več mlada; trideset let je že dihala sveži zakotski zrak, po obrazu pa bi jih ji bilo prisojati štirideset. Močne postave je bila in pokonci je hodila kakor kakšen možak.

Ko je zagledala bližajočega se soseda, si je v zadregi popravila vrečo in na obrazu se ji je bralo, da se ga je ustrašila.

»Kje si bila, Meta?« jo je nagovoril Kotar.

»V hribih«, se je zlagala ter je s povešenimi očmi zbežala mimo njega.

»V hribih je delala,« si je mislil Kotar, »pa so jo plačali z živili, ki jih nosi v vreči.« Ni se oziral za njo, meneč, da je pogodil pravo. Pogled mu je obstal na hramovi strehi, kjer je tik nad žlebom zevala odprtina in umazana slama je visela raztresena po drevesu, stoječem ob hramu. »Veter, ja, no, ja«, je zamrmral nevoljno, na kar je odklenil vrata ter je stopil v hram. Tedaj je zapazil, da je v kašči vse prestavljeno in razmetano. Vsaka vreča je stala na drugem kraju in marsikateri se je poznalo, da ji je odpirala tuja, nepoštena roka. Poskočil je, da se je stresel hram ter se je obupno zgrabil za glavo. Njegove misli pa so švigale semintja kakor razdražene ose, dolžile in sumničile; pravega pa niso pogodile, ker jih je v okolici toliko, ki imajo dolge prste in zlobno srce.

Takrat pa se je na vrtu med drevjem pojavil nenavaden šum. Nekdo je z vso silo potresel hruško, stoječo ob hramu, in sladko sadje se je vsulo na tla. Kotar je planil na vrt, kjer se je med drevjem plazila senca, ki se je oprezno premikala po senožeti proti gozdu, kamor slediti ji, se mu ni zdelo varno. »Še bo prišel,« se je tolažil, »počakaj ga.« Urno je zaklenil vrata, poskusil, če je dobro zaprto, ter je legel v seno, naloženo na vozu pod kozolcem. Nekaj časa je premišljal, kako bo zgrabil nepoštenega prišleca; naposled pa je zadremal in kol, pripravljen za napad, mu je zdrčal po senu na tla. To je opazil neznanec, ki se je medtem po prstih priplazil do kozolca ter se je ustavil ob vozu. Glasno smrčanje spečega na vozu ga je navdajalo z zavestjo popolne varnosti. »Zdaj ali nikdar«, si je mislil in zlobni sklep je bil storjen. Krepko se je uprl s hrbtom v voz, ki se je škripaje premaknil in že je tekel po poti izpod kozolca.

Kotar se je prebudil ter je planil po koncu. Sanjalo se mu je, da sta se mu splašila vola, ki sta na senožeti zdirjala v dolino. »Ogó, sivec, rmenček ogó«, je tulil kakor besen, zlobnež

pa, ki se je maščeval nad Kotarjem, je izginil v temno noč.

Kakor plaz, ki se utrga na gorski strmini in drvi v dolino, tako je hitel voz po bregoviti senožeti s Kotarjem navzdol proti vasi. Hitro se je zavedel nevarnosti, v kateri se je nahajal, prestrašen je zaklical na pomoč. Toda ljudje so spali; čul ga je le neznanec, povzročitelj njegove nevarne vožnje, zadovoljen, da so mu bogovi naklonili ugodno priliko za že dolgo časa nameravano maščevanje.

Z divjo silo je voz pridrvel v dolino, kjer je zadel ob hrast, rastoč na meji nad potokom. Kotar je v obupnem položaju zagrabil vejo, na kateri je srečno obvisel, voz pa se je z glasnim hruščem zvrnil čez mejo v potok. Močna hrastova veja se je pod težo počasi nagnila k tlom in Kotar je bil rešen, za kar se je izkazal Bogu na poseben način hvaležnega, kakor bomo slišali pozneje.

Drugo jutro je bil Kotar že zopet na poti do kašče. Srce mu je še vedno tolklo in noge so se mu zapletale druga v drugo zaradi groze, ki jo je preživel minulo noč. Premišljeva je nevarnost in ugiba je njenega povzročitelja se je počasi pomikal proti hramu. Tu pa ga je zopet čakalo presenečenje. Vrata, katera je bil zvečer zaklenil, so bila odprta; skrinja, napolnjena z žitom izpraznjena do srede in iz omare je izginil velik kos prekajene slanine.

Kotar je prestrašen omahnil na stol. Toda kmalu se je zopet vzravnal, zakaj nova misel mu je šinila v glavo. Ozrl se je v podstrešje, trhle stopnjice so zaškripale in kakor bi trenil je bil pod okajenim tramovjem, od katerega so visele pajčevine in druga nesnaga. Izpod zaprašenega orodja, razmetanega po lesenih tleh, je izvlekel veliko železno past; predniki so jo nastavljali volkovom in lisicam, a sam je še ni bil rabil, ker so te živali iztrebljene v tem kraju. Od vseh strani jo je ogledal, bila je dobro ohranjena, le osnažiti jo bo treba in namazati, pa bo služila svojemu namenu. Zmagovito jo je vlekel po stopnjicah v mračno shrambo, kjer se je lotil dela. Namočil jo je z oljem ter jo obdrgnil s staro krpo, na kar jo je nastavil in izprožil, da se prepriča, če dobro deluje. Počilo je kakor nabita puška in močna železna obroča sta tlesknila drug ob drugega. Kotar je poskočil od veselja, kajti v duhu je čul ječanje onega, ki ga bo neusmiljeno zagrabila. Past je postavil pred omaro, kjer jo je z debelimi žebli pribil na hrastova tla, ter jo je rahlo nastavil. Potem pa je dvignil desnico, s katero je v zraku naredil znamenje križa, kakor je imel navado pred vsakim započetim delom.

Težko je čakal Kotar tistega večera. Komaj se je nekoliko znočilo, je že stopal navzgor proti kašči, radoveden, kakšen prizor se mu bo odkril nocoj. Na hramu je slonela lestva; zopet mu je nekdo napravil v strehi luknjo, katero je zadelal prejšnji večer. Iz shrambe pa se je oglašalo ropotanje in bolešno stokanje. Tiho, da iznenadi nepoštenega gosta, je odklenil vrata, v veži je napravil luč ter je vstopil v hram. Ječanje je utihnilo, pred njim na tleh pa se je zvijala Pogačica: desna noga ji je do gležnja tičala v pasti, ki jo je držala z železno silo, z rokami pa si je pulila dolge lase.

»Ti si, malopridnica!« je pozdravil Kotar žensko, ki se je že večkrat izpodtaknila na poti življenja; da je pa poleg znanih hudobij tudi tatica, je bilo skrito pred svetom do sedaj. »Ja, no, ja,« je rohnel ter kljubovalno ponavljal: »Zagrabilo te je, ujela si se, kazen za greh.«

Pogačica mu ni odgovorila. Le zdaj pa zdaj se ji je izvila izmed zob kaka robata kletvica in večkrat je poskusila, otresti se železne spone. Kotar ji je pomagal; razklenil je obroča, ki sta se ji zarila globoko v meso, ter jo osvobodil. Hotela je vstati in zbežati, a noga, zatekla in krvava, je odpovedala svojo moč; služila ji je le leva noga in pa roke, na katere se je opirala, ko jo je razjarjeni Kotar potisnil iz kašče na prosto.

»Ubil me je, razbojnik«, je zajavkala, ko se je zunaj pred hramom zvalila v travo. Kakor neprijetni skoviki sove so doneli Kotarju ti glasovi; togoten se je prizibal k Pogačici, kateri je prepovedal vsako javkanje ter ji je pokazal pot v dolino.

Pogačica se osornemu ukazu ni upala ustavljati. Pograbila je kol, ležeč poleg nje v travi, ter se je s trudom vlekla proti vasi. Za njo pa je stopal Kotar v skrbeh, da bi se ne ubila med potjo; sledil ji je v vas prav do njene koč, poslušajoč odurno kletev, padajočo na njegovo dušo.

Odslej je imel Kotar pred tatovi mir. Spomin na dogodek pa ga je spremljal v pozno starost. Tudi Pogačica ga ni pozabila. Past ji je zadala neozdravljivo rano, katere posledica je bilo naporno šepanje in neka posebna blaznost. Ako jo je kdo vprašal po vzrokih njene težavne hoje, se ji je grozovito spačil obraz; kdor bi se ji bil rogal, bi mu bila zaničljivo pljunila v obraz. Pametni so jo pomilovali, le otroci so ji včasih ponagajali, Kotar pa se ji je najrajši ognil s poti. O dogodku v hramu pa sta skrbno molčala oba.

* * *

Obljubo, s katero se je Kotar zavezal za čudežno rešitev Bogu izkazati hvaležnost, je nosil na prvem mestu v svojem srcu. Premišljal je in ugibal, kaj naj ukrene, da bi bilo pred Bogom zaslužno, pa tudi veljavno pred ljudmi. Ako kupi za domačo farno cerkev kak okrask, storil bi brezdvomno veliko dobro delo, toda svetu bi ostalo skrito. Kotar pa je hotel, da vé tudi levica, kar bo dala desnica. In dozorel mu je v duši sklep, napraviti nekaj takega, česar ne zmore nihče v okolici. »Znamenja še nima naša vas«, se je spomnil nekega jutra na klopi pod črešnjo, srebljajoč iz črnega lonca sladki čaj, najboljšo pijačo, ki jo je poznal na svetu. Vmes pa se je oziral na griček ob cesti, kjer je stala nekdanj – kakor so pripovedovali – grajska kapelica, kamor so se pobožni prebivalci zatekali v dušnih in telesnih potrebah. Brezbožni graščak pa ni mogel poslušati molitve svojih podložnikov, zato jo je ukazal podreti. Zidarja, ki je izvršil to bogoskrunsko delo, je zasovražilo pošteno ljudstvo, in ko je umrl, se je pripeljal baje sam peklenšček v ognjenem vozu po njegovo dušo.

Srce je poskakovalo Kotarju ob misli, da je baš njemu usojeno, popraviti hudobijo krutega graščaka. V domišljiji je gledal kapelico, belo znamenje, smehljajoče se z grička v okolico. Krog njega se razteza vrtič, v katerem cveto bele lilije in rdeče vrtnice; drugih cvetlic Kotar ni poznal po imenu. Po cesti pa hodi ljudstvo: možje, žene in dekleta; med njimi so celo gospodje iz trga, gospe ter gospodične v belih oblačilih, z dragimi klobuki. Vse strmi na griček, vse občuduje, hvali in prepeva slavo Kotarjevemu imenu.

Načrt, ki ga je Kotar izdelal v izpolnitev svoje obljube, je odkril tudi Rogliču, svojemu sosedu. Pred čebelnjakom na Rogličevem vrtu sta sedela neke nedelje popoldne in Roglič je kuril v svoji pipi posušen pelin in brezovo listje, da se je kadilo kakor iz dimnika. Tedaj je Kotar zakašljaj, da se je čulo po vsej vasi, na kar je pričel na dolgo in široko razlagati, kako čudežno se je bil rešil tistikrat gotove smrti ter da hoče v najkrajšem času izpolniti, kar je obljubil v tistem hipu.

»Prav, prav«, je pokimal Roglič.

»Zidal bom, znamenje bom postavil, ja, no, ja«, se je pobahal Kotar, teptajoč z nogami mehko travo.

»Lepa misel, od zgoraj ti je vdihnjena, hihi«, ga je pohvalil Roglič, ki je imel navado, da se je nasmehnil, naj je izpustil resno ali šaljivo besedo.

»Ja, no, ja«, se je vzradostil Kotar, zadovoljen, da se sosed brez ugovora strinja z njegovim načrtom.

Ob polzastrtem hišnem oknu se je pokazala Rogličeva teta Marta. Visoko je privzdignila zagrinjalo, slišavši besedo »od zgoraj«, ter je radovedno pokukala iz sobe.

»Marta,« ji je zaklical Roglič, »znamenje bo dobila naša vas.«

»Jemnasta,« se je začudila. »Pa kje ga bodo gledale moje nevredne oči?«

»Ob cesti na mojem gričku«, jo je razveselil Kotar ter dostavil: »Pomladi se bo pričelo zidati.«

»O, znamenje, znamenje«, se je razvnela v svoji pobožnosti, ko se je prizibala iz sobe k čebelnjaku. In solzna je pripovedovala zgodbo o grajski kapelici, o graščaku, ki jo je dal podreti, in o zidarju, ki se je v ognjenem vozu odpeljal na oni svet. »Mamki božji je bila posvečena tista kapelica«, je vzdihnila spoštljivo. »Katerega svetnika boš pa ti postavil vanjo, Kotar?«

»Svetega Jožefa, kajne?« je preprečil Roglič Kotarju odgovor. »Ali pa svetega Antona?« Do teh dveh svetnikov je gojil namreč posebno zaupanje.

»Katerega svetega Antona?« je sitnarila pobožna Marta. »Ali tistega z Jezusčkom ali onega s prešičkom?«

»Padovanskega ali puščavnika, misliš, hihi«, je popravil Roglič preprosto vprašanje.

»Da, da. Oh!« je pritrdila teta v strahu, če se ni morda pregrešila z nepremišljeno besedo. »Pa saj nisem mislila hudega«, se je opravičevala v svoji tankovestnosti in da popravi, če se je nedostojno izrazila, je pripovedovala zgodbo za zgodbo iz pridig, ki jih je čula doma in na božjih potih, ali pa jih je pravila njena stara mati, goreča častilka obeh sv. Antonov.

»Znamenje bo posvečeno Mariji, pomočnici kristjanov«, je povedal odločno Kotar, ki je komaj čakal, da je končala Marta.

»Zunaj na zid pa daj naslikati sv. Jožefa«, ga je opomnil Roglič. »Hihihi!«

»Pa res, na zid, ki bo obrnjen proti trgu«, je razlagala teta. »Na ostali dve strani si omisli sliko sv. Antona Padovanskega in onega s pre-, ne, ne, puščavnika sem hotela reči.«

Kotar je pritrdil obema in stvar bi bila za enkrat končana, da ni imela skrbna teta še celo vrsto pripomb, ki jih je hotela uveljaviti. Naročevala je, kako visok naj bo Marijin kip, kakšna obleka naj odeva mamko božjo in njeno rajsko dete; kako naj se ta naslanja na njene prsi in ona na njegovo lice. »Vrata morajo biti železna,« je zabičevala, »nabiralnik naj bo vdolan v zid, da ga kdo ne odnese.«

»Kdo bo pa ključke hranil?« se je spomnil Roglič ter je vprašalno pogledal soseda.

»Saj res, ključke od vrat in nabiralnika«, je vzkliknila Marta vsa nejevoljna, da je prezrla poglobitno stvar. »Pravico do njih imaš, seveda, ti,« se je obrnila na Kotarja, »časa za to pa najmanj v vasi. Modro je, če postaviš kapelici oskrbnika, in sicer tistega, ki ji bo najbližji. To pa je brezdvomno Osolin, čigar hišica sloni na gričku in bo imel znamenje tako rekoč pred nosom. Če se ne motim, mu bo varstvo nad kapelico prva skrb in potreben je tudi kakega zaslužka na stara leta.«

»Marta, Marta, skrbna si in si veliko prizadevaš«, jo je povzdignil Roglič z evangelskimi besedami. »Tudi ta misel je od zgoraj, hihi. Naredili bomo tako-le: varstvo nad kapelico prevzame občina. Kot odbornik stavim pri prvi seji predlog, da se ji za oskrbnika postavi Osolin, za kar se mu določi skromna letna nagrada.«

Marta je zadovoljno prikimala in Kotar se je strinjal z obema. Tako je bil potrjen in podpisan načrt, vdihnjen od zgoraj; nato pa so se vsi trije podali na griček, da izberejo kraj, kjer se bo zgradila kapelica »obljube«, posvečena Mariji, pomočnici kristjanov.

Še isto jesen se je po končanem poljskem delu jelo voziti kamenje in pomladi se je pričelo z zidanjem, ki je bilo dovršeno v enem tednu. Okusno pobeljene stene je okrasil

slikar iz mesta s podobo sv. Jožefa, sv. Antona Padovanskega in puščavnika; preskrbel je tudi krasen Marijin kip, za katerega je mizar iz trga izdelal ličen oltarček. Ključavničar je napravil vrata in nabiralnik, ki ga je po nasvetu Rogličeve Marte vdela v steno, da ga zavaruje pred tatovi. Kapelica je bila dovršena. Občina jo je prevzela v varstvo ter ji za oskrbnika postavila Osolina: za plačilo se mu je dovolila bira, določena na zadnje tri dni velikega tedna.

Marljivemu možu je bilo oskrbovanje kapelice v veliko čast. Z vso vnemo se je lotil dela. Najprej je zgradil ob znamenju ličen vrtič ter ga je obsejal s cveticami, nato je speljal po gričku cestico, ki jo je posul z drobnim peskom, da se je kakor bela nitka vila proti vasi. Nasekal je zelenja, najlepšega, ki ga je mogel dobiti v domačih gozdih, spotoma pa je nagovarjal dekleta, da so mu spletla vencev, in fante, da so postavili mlaje, kajti bližala se je prva majnikova nedelja, določena za slovesno blagoslovljenje zakotske kapelice.

Vsa vas je hotela pokazati ljubezen do svoje nebeške Matere, pripravljena žrtvovati nekaj truda in časa v njeno slavo. Osolinu pa je šlo poleg tega tudi za naklonjenost domačega ljudstva, ki mu bo vse delo poplačalo z bogato biro. Upanje na plačilo mu je podvojilo skrb in prizadevanje za častno izvršitev opravila, njemu poverjenega. Pri tem važnem poslu mu je bila Rogličeva teta desna roka, čeprav ni pričakovala povračila za svoje delo od nikogar. Kakor skrben nadzornik je hodila po gričku, popravljala vence in zelenje, ki se je nagnilo slučajno na pot, in odvijala zastavice, če se je zapletla katera med goste veje. Opazila je vsak nedostatek in brž je bila na mestu s svojo postrežljivo roko ali z blagim nasvetom. Vmes pa je z dogodbicami ogrevala spomine starih časov, navduševaje domača dekleta, naj se vadijo v petju za slovesnost, ki se tako redkokdaj doživi na tem pustem svetu.

»Pojte, dekleta, pojte,« jih je silila, »v nebesih vse prepeva: angeli pojo in svetniki pojo. Ali pa veste tudi zakaj?« je vprašala važno, kakor da ji nobena ni zmožna dati pravilnega odgovora. »Zato, ker Marijo gledajo,« je odgovorila s poudarkom, »in njih sreča je danes tudi naša.«

»V nebesih kraljuješ, na gričku stanuješ,« je zapela z močnim glasom, »prosi, oj prosi, oj prosi za nas ...«

Slednjič se je približal težko pričakovani in toliko zaželjeni dan – prva majnikova nedelja. Kakor nevesta ob poroki je bila okrašena kapelica z vsem lepotičjem, ki ga je premogla preprosta vas. Tu si videl umetne mrtvaške vence, prte, svečnike, podobe in raznobarvne preproge, rabljene le ob posebnih slovesnostih. In Osolin je moral najti za vsak okrasek pripraven prostor; vsakega je moral obesiti na primerno mesto, da se je vsakomur prikupil in da ni nikogar razžalil.

Največjo preglavico sta neukemu Osolinu delali kadilnica in kropilnica, ki si ju je za blagoslovljenje izposodil pri fari. Ves dan se je vežbal in poslušal zgovorno Marto, ki se je

ravnanja s takimi predmeti naučila z opazovanjem cerkovnika. A vsa njena navodila mu niso pripomogla do potrebnih spretnosti. Zdaj je prenizko spustil pokrovec, da je ugasnila žerjavica, zdaj ga je zopet previsoko dvignil in žareče oglje se je vsulo iz kadilnice. Zmeden zaradi napornih vaj nazadnje celo kropilnice ni znal prijeti. Enkrat jo je zagrabil tako nerodno, da se je kroglica, ki vsrkava blagoslovljeno vodo, snela raz železni ročaj in Osolina je stalo obilo truda, preden jo je nataknil na prejšnje mesto. Potem pa jo je potisnil v posodico z blagoslovljeno vodo s trdim sklepom, da se je več ne dotakne s svojo grešno roko. In res ni imel več časa, prelomiti dano besedo.

Popoldanska služba božja pri fari je minila. Ljudstvo se je kakor v slabo urejeni procesiji pomikalo iz trga proti Zakotju; vse je hitelo na slavnost, o kateri se je že tedne govorilo po dolini. Za množico pa je na čilem vrancu jezdil farni gospod kaplan, povabljen, da blagoslovi kapelico. Pod gričkom pred Osolinovo hišico sta ga čakala Kotar in Roglič, pridružil se jima je Osolin, ki je prihitel naznanit duhovnikov prihod.

»Na konju prihajajo«, se je začudil, zakaj v svojem življenju še ni bil videl duhovnika na konju.

»Lepa živalica, hihih«, je ostrmel Roglič nad konjičem, ki se je pravkar prikazal izza grička.

»Joj, kako stopa ta mrcina«, je poskočil Kotar, ki se je predvsem zanimal za svoja voliča; konjev pa ni bil vajen in za nobeno ceno bi ne trpel tudi najlepšega konja v svojem hlevu.

»Prijetno mora biti, sedeti takole na konju,« je modroval Osolin, »zraven pa je tudi nevarno. Saj pravim, konj lahko poskoči ali se nagne in jezdec pade, da sam ne vé, kdaj in kam. – Kako bodo pa doli prišli?« je nagovoril gospoda kaplana, videč, da se gospod pripravlja, razjahati konja.

»Lestvico jim prinesi«, se je oglasil porogljivi glas izmed množice, ki se je med tem nabrala pod gričem.

Osolin je smuknil v vežo in takoj se je vrnil z lestvico, ki jo je hotel prisloniti h konju, kar je prijazni gospod smehlja je odklonil ter se je z lahkim skokom spustil na tla. Takrat pa je pri znamenju zadonela pobožna pesmica in duhovnik je, pustivši konja svojemu hlapcu, hitel na griček, za njim pa je drlo ljudstvo, navdušeno za preprosto slavnost.

Slovesnost se je pričela. Nerodni Osolin je iztresel iz kadilnice malone vso žerjavico in ko je duhovnik po končanem opravilu hotel pokropiti navzoče, se je odtrgala z vodo napolnjena kroglica, pokvarjena po neprevidnosti Osolina; padla je med zbrano množico pred Rogličevo Marto ter ji je, klečeči, oškropila lice, kar je smatrala ona za posebno milost, ker je bila tako med vsemi najbolj deležna blagoslova.

Med tem, ko so se srca zakotskih prebivalcev topila v pobožnosti pred kapelico, je čepela

na pragu svoje siromašne kočice Pogačica, umazana in raztrgana, kakor največja sirota na svetu. Pred njo na tleh se je zvijala stara, pisana mačka, njena edina prijateljica, iz veže pa se je oglašala neprijetna godba črnih in belih škripačev, ki so se, skriti v razpokanih stenah, veselili večera. Sirota je bila skregana z vso okolico in jezno je zagodrnjala, kadar se je spomnila svojih sovražnikov. Slovesnost pri kapelici ji je bila zoprna, ker je sovražila Kotarja in z njim vred vsakega, kdor mu je bil prijatelj. Ostudno se ji je zdelo petje, odmevajoče z grička, in že je vstajala, da se skrije pred neprijetnimi glasovi v temno izbo, ko jo iznenadi možak, zamišljeno stopajoč po cesti.

»Šimen je«, je zamrmrala nejevoljno ter pobožala mačko, da pokaže, da se razen zanjo ne briga za nikogar na svetu.

»Meta«, jo je nagovoril Šimen s porogljivim nasmehom, »drugi pojo, ti pa mrmraš kakor tvoja mačka. Vesele te še nisem videl, vendar bi ti privoščil malo sreče.«

»Metka«, se je namuzal, »omoži se. Ženina sem ti izbral in nalašč sem prišel, da se pogovoriva. Stvar je taka ...«

»Vrag«, je siknila Meta ter se je s studom obrnila od njega.

»Ženina sem ti izbral«, je poudaril nagajivo. »A ne le enega, dva, tri imaš na ponudbo. Ne srdi se, Metka, sreča te išče na stara leta.«

»Hudoba«, je kričala togotno. »Norec!«

»In tako dalje, Metka«, se je izrazil v svoji izredno dobri volji z besedico, ne glede na njen pravi pomen. »Stvar je resna, radi možitve prihajam k tebi. Govoril sem z Labetovim Franceljnom – saj se poznata – rekel je, da že dolgo misli nate. Če si zadovoljna – in tako dalje – ga privedem jutri k tebi, ali pa tebe k njemu. Stvar je taka ...«

»Hinavec«, se mu je zadržala v odgovor in iz vsake poteze njenega obraza ji je kipela jeza.

»Metka«, jo je pogovarjal navidezno prijazno, »ti in Francelj bi bila dva. Stvar je taka: ti si šepasta – in tako dalje – Labetov je pa tudi grbast. Zato boš ti njemu večji ponos kakor on tebi. Ej, Metka, lepota ni vse, poglavitno je, če ima človek kaj pod palcem. In on ima, šiče' in ,nak'«, je oponašal Labeta, ki je vsako besedo le napol izgovoril.

»Satan«, je zarjula, naveličana sitnega soseda. »Sita te je z menoj vred vsa vas,« je vpila razjarjena, »zato me pusti v miru. Ako se hočeš kratkočasiti, si kupi leseno igračko, ali pa pojdi pod Kotarjev kozolec porivat vozove ...« Izrekši zadnjo besedo je strupeno pogledala soseda ter mu požugala s pestjo.

»Kakšne vozove?« je vprašal Šimen poparjeno in obraz mu je obledel.

»Sam veš,« mu je odgovorila z naglasom ostudnega sovraštva, »s kakšnim vozom si preskrbel Kotarju brezplačno vožnjo izpod kozolca v dolino. Ni mi zanj, ki se je zvijal v objemu pogina, a tebe sem takrat spoznala in tvojo hudobijo. Videl me nisi, ko si dovršil svoj zločin, jaz pa sem te opazovala, skrita za grmom in studilo se mi je tvoje početje. Fej«, je pljunila pred Šimna, ki ni imel besede za odgovor, ter je zbežala v kočo.

Naenkrat je zapustila Šimna vsa razpoloženost; kakor priraščen je stal na mestu in na obrazu sta se mu menjavali bledost in rdečica. Niti dihniti si ni bil upal v obrambo samega sebe.

Tedaj se je na gričku razhajala množica, ki je prisostvovala slovesnosti. Prve gruče so se pomikale proti vasi. Šimen se je zganil. Plašno se je ozrl naokrog, išoč najkrajše poti do svojega doma. Pred njim se je ob cesti raztezal Rogličev vrt, obraščen z mladimi slivami in drobne vejice so se šibile pod belim cvetjem, ki se je tu in tam usipalo na zelena tla. Zdelo se mu je, da ga vabijo drevesa ter mu ponujajo zavetje v svoji sredi. Ni se smel ustavljati vabilu svoje domišljije, zakaj ljudstvo se mu je bližalo s hitrimi koraki in pred kočo malovredne Pogačice ga ne sme videti živa duša. Nerodno se je spustil čez ograjo in že je stopal po vrtu, kjer je bilo drevje najgostejše, da kolikor mogoče neopažen dospe domov.

»Meta torej vé,« je mrmral med potjo, »in po vsej okolici me bo razvpila, ker je razdražena.« Kesal se je, da je ni pustil v miru, ubožice, ki je toliko časa molčala o njegovi hudobiji.

Drevje na vrtu se je pričelo rdečiti; še nekaj korakov in moral je stopiti na pot, vodečo mimo Rogliča, njegovega sovražnika. Postal je ter se zamislil. Po vasi so se pripodili otroci, ki so v svoji mladostni razposajenosti neposredno v njegovi bližini zagnali glasen krik.

»Hudika, ti že vedo,« je vzdihnil globoko, »drugače bi ne vpili tako izzivalno nad mano.« – Sramežljivo je potegnil klobuk na oči, da zakrije skrb in strah, ki sta se mu razodevala v pogledu.

Počasi in zamišljeno je stopal mimo Rogličeve hiše. Na pragu je stala teta Marta; pravkar je prišla od slovesnosti, kar je pričala debela molitvena knjiga v njeni roki. Zaradi pravkar doživete sreče je radostno zrla na cesto, kar je Šimen smatral za zloben nasmeh. »Tudi ta mora že vedeti,« se je stresel v svoji domišljiji, »zato se mi reži tako ostudno v obraz.« Rad bi bil z robotim odgovorom pokvaril nedolžno veselje starki, ki ni poznala sovraštva, toda jezik mu je bil preokoren in nobene besedice ni mogel spraviti iz suhega grla.

Prišedši domov se je podal po stopnicah v podstrežje; izbral si je najtemnejši kot, kjer se je zaglobil v preišljevanje. Pred očmi mu je šepala Pogačica, kričeča po vasi o njegovi

hudobiji; dozdevalo se mu je, da čuje Kotarjev preteči »Ja, no, ja«, Roglič pa se mu roga s hudobnim »hihihi« ter se sklicuje na pravico in postavo. Stresel se je po vsem telesu ob misli, da ga na stara, siva leta čaka zaslužena kazen, dolgoletna ječa in za njo sramota, ki ga bo spremljala do groba.

Pozno ponoči, ko je na vasi utihnil šum in rogoviljenje ponočnjakov, je zapustil Šimen svoje skrivališče. Sedel je na klop pred hišo, odkoder se je v motni mesečini videlo na gričku Kotarjevo znamenje. Ni ga še videl od blizu in prav nocoj se ga je polotila želja, da ogleda spominek, postavljen v zahvalo za rešitev iz nevarnosti, katero je povzročila njegova roka.

Prvi lunin krajec se je dotaknil zapadnih gora, ko je Šimen oprezno prilezel do kapelice. Odkril se je in koleno mu je zdrknilo pred oltarčkom na kameniti tlak. »Spomni se, o premila Devica«, je vzdihnil, zroč na Marijin kip, ožarjen od svetlobe svetiljke, viseče na tanki verižici iz stropa. V tistem hipu je posvetil žarek milosti v njegovo dušo. Občutil je stud do sovraštva, čigar posledica je bila nepremišljeni zločin, in bridko se je kesal krivice, storjene svojemu sosedu. – To je bil poleg nešteto drugih milosti prvi čudež Marije, pomočnice kristjanov v Zakotju na svojem davno izbranem in vnovič posvečenem kraju.

Od takrat je Šimen ob poznih nočnih urah skoro vedno prihajal h kapelici. Tukaj je mogel vsaj trenutno odložiti breme svoje vesti, tiščočee kakor kamen na njegovo izmučeno srce. Čutil je, da je pri vsakem obisku izgubil nekaj teže svojega trpljenja in vselej se mu je pred odhodom od znamenja izvila iz duše goreča prošnja, da naj bo njegova pregreha pokopana v morje pozabljenosti.

Ta želja se mu je tudi izpolnila. Pogačica se je po onem nesrečnem dogodku še bolj odtujevala ljudem, misleča, da jo vse zaničuje in sovraži. Vaščani so pripovedovali, da jo muči huda bolezen, zakaj po cele dneve je, zavita v cunjah, prekašljala v svoji razdrapani koči, postrežbe pa ni marala sprejeti od nikogar. Nekega jesenskega jutra je ni bilo čuti več. Kotarjeva dekla, ki ji je po naročilu svojega gospodarja nesla skledico čaja, jo je našla – mrtvo. Z njo je bil rešen Šimen poglobitne skrbi; ona, ki bi ga bila lahko z eno samo besedico osramotila pred svetom, je umolknila za vedno.

Pridnemu Osolinu je dalo oskrbovanje kapelice več opravila, kakor je mislil v začetku. Treba je bilo pleti na vrtu, prilivati cvetlicam, snažiti oltarček, omivati tlak in še kaj drugega je prišlo vmes, kar mu je oviralo, ali pomnožilo delo. Zraven tega se je moral tudi razgovarjati z ljudmi, obiskovalci znamenja ter jim razkazovati njegove znamenitosti. Vsakemu je postregel s prijazno besedo, najbolj pa se je bal zameriti Rogličevi teti Marti, ki mu je redno vsak dan prinesla olja za svetilnico in svežih šopkov za oltarček. In vselej ji je moral pripovedovati o romarjih, prihajajočih od blizu in daleč; vedeti je hotela, kdo največkrat pride, kako se komu dopade kapelica, in kakšna čuvstva koga prevevajo ob pogledu na oltarček. Zamolčati ni mogel najmanjše stvari, zato se ji ni upal prikriti

malenkosti, da je nedavno nekega jutra našel prevrnjeno posodo za cvetlice, in da je to storil veter, ki je vso noč pihal od juga ali pa hudoben človek.

»Sveta Pomagalka!« je vzkliknila Marta in pobožno se je priklonila pred oltarčkom v zadoščenje za toliko pregreho. »Ti spiš, seveda, ponoči«, je pogledala karajoče Osolina in ostro mu je zabičala, da naj bo odslej, zlasti ponoči bolj oprezen, kar ji je obljubil ter izpolnil po svojih močeh.

Še tisto noč je prestavil posteljo k oknu, obrnjenem proti kapelici in ob najmanjšem šumu se je dvignil na svojem ležišču ter je pogledal proti znamenju, ki ga v temi največkrat ni zapazil. Če se je šum ponavljal, je odprl okno ter nekoliko zakašljal v svarilo hudobnežu, stikajočemu po posvečenem kraju.

Dolge zimske noči so mnogokrat mučne človeku, ki čez dan nima posebnega opravka; hitro se naveliča neprijetnega obračanja na ležišču in komaj čaka, da napoči jutro. Tudi Osolinu je potekala zima brez posebnega dela in naporne so mu bile dolge noči, ker se je navadno že po solnčnem zatonu odpravil k počitku. Dolgo se je premetaval po postelji nekega zimskega večera, računajoč, koliko tednov in dni je še do Velikega tedna, čigar zadnji dnevi bodo posvečeni njegovi koristi. Že je obiskal v duhu domala vse gospodarje domače občine, ko je začutil zunaj hiše glasno hojo in čim delj je poslušal, tem bolj so se oddaljevali koraki po peščeni stezi proti kapelici. Plaho se je dvignil in le napol je odprl okno, a se je brž odmaknil, kajti ob svitu lune je zapazil pred znamenjem nekaj črnega in glasovi, podobni otožnemu zdihovanju so mu doneli na uho. Zaprl in zagnil je okno z modrim predpasnikom ter se je zaril pod odejo. Šimen je mogel tudi ta večer neopažen opraviti svojo večerno pobožnost in le strahopetnosti bojazljivega Osolina se je imel zahvaliti, da ni izvedela okolica o njegovi pokori, ki jo je opravljal skrivaj pred Kotarjevo kapelico.

Osolin ni zatisnil očesa tisto noč. Strah ga je bilo kakor otroka in pred očmi se mu je plazila tista črna senca, katere otožni glasovi so mu zveneli po ušesih. Obenem pa ga je skrbelo, da mu ni kdo pokvaril šopkov in razbil steklenih vaz, s katerimi bi kapelica izgubila polovico lepote. Šele ko se je zdanilo, se je upal izpod odeje, a pomiril se je šele tedaj, ko se je prepričal, da mu ni nihče napravil kake škode. Zamišljeno je hodil okrog kapelice, pregledal in pretipal je vsako stvar, da bi našel kako znamenje, ki bi ga bila pustila prikazen. A vse je bilo v najlepšem redu, sumljivega ni mogel opaziti ničesar. Že je bil sklenil molčati o vsem, kar je videl in slišal, zakaj morda ga je varalo oko in neresnične stvari razširjati, je velika napaka.

Železni nabiralnik je smatral varčni Osolin za Marijino podobo kot najvažnejši predmet, čigar ključ je bil shranjen na posebnem mestu v njegovi omari. Samo radi njega je prišel včasih h kapelici in tudi to jutro mu je posvetil pred odhodom zadnji pogled. Tedaj se je zagledal v prostor pred vhodom v znamenje. Zapazil je veliko, še skoraj svežo človeško stopinjo, stisnjeno v beli pesek. Obšla ga je nepopisna groza, zakaj trdno je bil prepričan,

da je našel sled, ki jo je pustila nočna prikazen.

About this digital edition

This e-book comes from the online library [Wikisource](http://wikisource.org)^[1]. This multilingual digital library, built by volunteers, is committed to developing a free accessible collection of publications of every kind: novels, poems, magazines, letters...

We distribute our books for free, starting from works not copyrighted or published under a free license. You are free to use our e-books for any purpose (including commercial exploitation), under the terms of the [Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported](http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0)^[2] license or, at your choice, those of the [GNU FDL](http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html)^[3].

Wikisource is constantly looking for new members. During the realization of this book, it's possible that we made some errors. You can report them at [this page](#)^[4].

The following users contributed to this book:

- Anzet
- Dbc334
- Rocket000
- Boris23
- PatríciaR
- AzaToth
- Bromskloss
- Tene~commonswiki
- Bender235
- KABALINI

-
1. [↑ http://wikisource.org](http://wikisource.org)
 2. [↑ http://www.creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0](http://www.creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0)
 3. [↑ http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html](http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html)
 4. [↑ http://wikisource.org/wiki/Wikisource:Scriptorium](http://wikisource.org/wiki/Wikisource:Scriptorium)